

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"ר ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד' קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 243

מסכת מנחות ק"ד-ק"י

בס"ד, כ"ד טבת תשס"ד

- ◆ לבל יידח ממנו נדח - כהנים מומרים בנשיאת כפיים
- ◆ שלא לנעול דלת בפני בעלי תשובה
- ◆ אי אפשר לכפור בדבר שאינו קיים בתודעה
- ◆ כל העוסק בתורת חטאת, כאילו הקריב חטאת
- ◆ אמירת הקרבנות חסרה את מעלת אכילת הכהנים
- ◆ באמירת הקרבנות יש כדי להקל על עוונות שבמיד

השבוע בגליון

- ◆ אין אדם מוחזק נגד קונו!
- ◆ מדוע בדיני נפשות הולכים אחר הרוב אך לא בדיני ממונות

- ◆ נדרים ללא גבולות
- ◆ מנורת ששת הקנים שתפחה למנורת ששה עשר קנים
- ◆ הבטחה - "אעניק לך מאה זוזים כל שנה"
- ◆ יהודי שאינו זוכר לאיזו אגודת חסד התחייב צדקה...
- ◆ יורשיו של הנפטר, חייבים לשלם את ספיקות הנדרים של אביהם?

דבר העורך

יהי חלקי מחלקכם

על הרב אליעזר ל. ניתן לומר, שעם נסיון חיים עשיר כל כך שהספיק לצבור, אפילו טיפס יכול להיות חכם. שפתו עשירה וקולחת. קולו העמוק, הצרוד קמעה, מעניק גוון מיוחד לדבריו, ואם לא תעצרתו באדיבות, תמצא את עצמך עומד ומשוחח עמו שעות ארוכות, כשמעשיה רודפת מעשיה, סיפור מזנב בסיפור, תוך שהוא מתבל את דבריו במשלים "וורטים" ושלל רעיונות. בעברו הרחוק, הצעיר, היה מחלף ילדים מציפורני המסיון. שנים אחר כך הוא מצא את עצמו עוסק בקירוב רחוקים, ועם הזמן הפך לאחד הפעילים הבולטים בתחום תנועת התשובה בברית המועצות, מתחת אפס של שוטרי ובלשי הק.ג.ב. זקנו מתבדר ברוח, והוא צוחק מלא פיו כשאני שואל אותו "ר' אליעזר, מה בדעתך לומר לשומעי לקח בסעודת הסיום של מסכת מנחות". כל מי שמכיר אותו יודע, ש"ר אליעזר לעולם אינו מכין את משאו. אלפי סיפורים, משלים ומעשיות מסודרים במוחו, וכל אחד מהם נשלף ברגע המתאים. השאלה "מה בדעתך לומר לשומעי לקח?", נראית לו כלקוחה מעולם אחר. ובכל זאת, לטובת קוראי "מאורות הדף היומי", ר' אליעזר התיישב על ספסל ברחובה של עיר, הררה דקה או שתיים, ובתרגומות רבה החל לספר את אחת המעשיות היטור מרטיטות שבצקלונ. אחד הדברים המופלאים ביותר ביהדות שנרמסה תחת המגף הקומוניסטי, היה הדחף האדיר של יהודים צעירים, שלא ראו מעולם את קירותיה הפנימיים של בית הכנסת, ללמוד תורה. הנשמה היהודית נכספה אל אלוהיה ואל תורתה. כניצנים רכים וזעירים, הם היו מגיחים מחורים לא צפויים, לאחר סערה איומה שהתחוללה על ראשם, מטים גופם לכיוון האור ומנסים לשאוב יותר ממה שהם מסוגלים להכיל. "אני זוכר", הוא מגביה את קולו, מכווץ את עיניו, ומפנה מקום למספר יהודים שהתקבצו סביבו כדי לשמוע את המעשה, "שאירע פעם, שהחלטנו לייסד שיעור תורה במרכז לנינגרד. הביקוש היה עצום, והמשתתפים המיועדים היו מוכנים לטויל על עצמם את הסיכון הגבוה הכרוך בהשתתפותם בשיעור תורה. סטודנט צעיר ונלהב ארגן מקום מסתור, אני דאגתי למספר עותקים של מסכת שבת, והשיעור קם והיה.

דף ק/ב הרי עלי עצים

נדרים ללא גבולות

במאמר הבא נרכז סביב גמרתנו מספר יהודים שנדרו נדרים בתחומים שונים. האחד, נדבה רוחו אותו למלא בשמן את קני הפמוטות שבבית הכנסת. רעהו התחייב לחבירו מאה זוז לשנה. האחר נדר צדקה למטרה מסויימת, אך אינו מצליח להיזכר להיכן תרם. בסיוע גאוני הדורות, נושיב יהודים אלה ליד הדף היומי, ונדון כיצד על כל אחד מהם לנהוג לאור דברי חכמינו זכרונם לברכה, ואגב כך גם ניווכח בגדולי הדורות ששחו את קומתם לפני הקודמים להם וביטלו את דעתם מפניהם.

מנורת ששת הקנים שתפחה למנורת ששה עשר קנים: מעשה ביהודי שהתחייב למלא בקביעות את קני המנורה, ששה במספר, שתלתה מעל ראשו של החזן בבית הכנסת. הוא מילא בנאמנות את התחייבותו, עד שבבוקר בהיר נדהם לגלות, כי לרגל חידושים ושיפוצים שנערכו בבית הכנסת, נתלתה מנורה בת ששה עשר קנים, חלף המנורה הוותיקה בעלת ששת הקנים. הוא לא ידע את נפשו. אמנם הוא נדר למלא את קני המנורה, אך היה זה בעת שזו הכילה ששה קנים בלבד. מאידך, הוא לא תחם את התחייבותו לששה קנים בלבד, אלא התייחס באופן כללי למנורת בית הכנסת. בהתייעצות עם רבני הקהילה, הונחה השאלה על שולחנו של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (ליקוטים בסוגייתנו).

יש למלא אחר האפשרות המצומצמת ביותר לפירוש הנדר: הבה נלמד את גמרתנו, הציע הגאון. במשנתנו נאמר: "הרי עלי עשרון, יביא אחד, עשרונות, יביא שנים". כלומר, הנודר עשרון סולת לבית המקדש, יביא עשרון. הנודר "עשרונות", יביא שני עשרונות, שהרי מיעוט רבים שנים. נמצאנו למדים, שהמשנה צמצמה את ההתחייבות שהנודר נטל על עצמו, עד לכדי המינימום האפשרי, ולא הורתה כי עליו להביא מספר רב של עשרונות. אם בנדר בית המקדש נאמר כן, ודאי שיש להורות כן גם למיודענו ממלא השמן בקני המנורה, ולצמצם את התחייבותו לאפשרות המצומצמת מבין האפשרויות הקיימות - ששה קנים בלבד, כמספר קני המנורה בשעת נדרו.

לכאורה, אין ראיה נפלאה מזו. ברם, רבי עקיבא איגר זצ"ל מחלק בגאונות בין שני המקרים עד שאתה מוצא את עצמך תמה, כיצד עלה על דעתך כי ניתן להשוות ביניהם. הגע עצמך, אומר הגאון, לו נבקש להחמיר עם נודר העשרונות לבית המקדש, כמה עשרונות נצווה עליו להביא, מאה - אלף - מליון, הרי אין לדבר סוף! משום כך נסוגה התחייבותו עד לדרגה הנמוכה ביותר שאין למטה הימנה. ברם, מניין לנו שהוראת המשנה נסובה גם על מקרים שבהם קיים גבול עליון התוחם את האפשרות הגבוהה ביותר שניתן לחייב בה את הנודר, כגון במקרה שלפנינו, שהתחייבות הרחבה ביותר של ממלא השמן מתייחסת לששה עשר קנים.

משלב זה ואילך, עלינו להסתמך על גדולי הדורות הקודמים, הראשונים מפרשי הש"ס, ולהווכח כיצד הם למדו את משנתנו, האם הגבילו את ההוראה הנלמדת ממנה למקרים שבהם אין גבול להתחייבות הנודר בלבד. ובכן, אומר רבי עקיבא איגר, הרא"ש הורה, כי ממשנתנו יש ללמוד **שכל התחייבות** של האדם, מצטמצמת עד

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרון מזוז** ז"ל
ב"ר יוסף וקמונה ז"ל
נלב"ע כ"ח טבת
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בני ידידו הר"ר **מאיר מזוז**
וזוגתו מרת **רחמה** שיחי' - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **יהודה לקס** ז"ל
ב"ר שלום ז"ל
נלב"ע כ"ב טבת תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י זוגתו מרת **חנה לקס** שתחי' ב"ב
ילדיו י. לקס שוהם, נ. לקס גני טל,
ד.קליין גבעת שמואל, מ. בוקובזה ב"ב

לעילוי נשמת

מר **יידל עליזה מי-זהב** ע"ה
בת הר"ר מאיר ז"ל
נלב"ע כ"ז טבת תשנ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בניה ידידו
הר"ר **מנחם, גבריאל ואוריאל**
מי - זהב ומשפחותיהם שיחיו

למינימום האפשרי. הרא"ש קבע זאת במענה ליהודי שהתחייב לתת לחבירו מאה זוז לשנה, אך לא פירש כמה שנים הוא מתכוון לעשות זאת, מה דינו. הרא"ש השיב (שו"ת כלל סי' י"ח, י"ט): "יתן לו מאה זהובים... ובשנה אחת יפטר מנדרו".

הבטחה - "אעניק לך מאה זוזים כל שנה": לכאורה, גם במקרה זה ניתן לטעון את חילוקו של רבי עקיבא איגר, שמשתנו עוסקת בהתחייבות שאין לה קץ, ודווקא התחייבות מסוג זה נסוגה עד למינימום האפשרי, אך במקרה שלפנינו, מה מונע מאיתנו לחייבו להעניק לחבירו מאה זוזים כל שנה עד מאה ועשרים, הרי זו התחייבות שיש לה תכלה וקץ. הרי לנו, מסיים הגרע"א, שרבינו הרא"ש למד, כי הכלל שנאמר במשנתנו מתייחס לכל סוגי הנדרים, ולפיכך, גם ממלא השמן אינו חייב למלאות כי אם ששה קנים בלבד מתוך ששה עשר הקנים החדשים [ועיי"ש עוד שדן באיזה לשון אמר את נדרו].

יהודי שאינו זוכר לאיזו אגודת חסד התחייב צדקה: כל דברינו עוסקים ביהודים שהוציאו משפטים ברורים מפייהם, ועלינו "לפרש" את דבריהם. ברם, אם הנודר בעצמו מסתפק מה היתה מחשבתו בשעה שנודר, שמא אכן הרהר במחשבתו כי ימלא בשמן כל מנורה שתוצב בבית הכנסת, חובה עליו להחמיר ולהציב את נדרו במגבלה הגבוהה ביותר שניתן להכליל בדבריו. זאת, נלמד גם כן ממשנתנו האומרת: "פירשתי ואיני יודע איזה מהן פירשתי, יביא חמשתן". היינו: הנודר להביא מנחה ואינו זוכר לאיזו מנחה מתוך חמשת סוגי המנחות התכוון, יביא את כולנה. כך גם הורה לימים חתנו של הגרע"א, ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת יו"ד סי' ר"מ), לאדם שהתכבד בשבת לעלות לתורה ובשעה שהגבאי ערך לו "מי שבירך" הוא נדב סכום נאה לאחת מאגודות הצדקה שבעירו, אך משבא לממש את התחייבותו זכרונו בגד בו וככל שניסה, לא עלה בידו להזכר לאיזו אגודה התחייב צדקה. עליו לתת את הסכום שהתחייב לכל אחת ואחת מאגודות הצדקה! הורה לו ה"חתם סופר". זאת, משום שבנדרי צדקה והקדש יש להחמיר מכח הספק. אמנם, אין לכפותו לעשות כן, ואם הוא מסרב לנהוג כן, הוא רשאי להניח את הסכום שהתחייב בפני נציגי כל האגודות ולהניח להם לבוא לעמק השווה. מדוע אכן בנדרי הקדש יש להחמיר? על כך במאמר הבא.

מנחות דף ק/ב פירשתי ואיני יודע מה פירשתי

יורשיו של הנפטר, חייבים לשלם את ספיקות הנדרים של אביהם?

במשנה זו ובמשניות הבאות אחריה מבואר, כי המקדש ממון להקדש בלשון שאינה נהירה די הצורך - "הא מביא עד שיאמר לא לך נתכוונתי". וכגון, אדם שאמר "הרי עלי זהב להקדש" ולא פירש את משקל הזהב, יביא זהב בכמות כזו שהוא בטוח שיותר מכך לא עלה בדעתו להקדש. במאמר הבא נבחן שתי הגדרות שונות להבנת דין זה ואת ההשלכה המפתיעה הנובעת מן ההבדל שביניהן.

כידוע, כאשר מתעורר ספק אודות זהות בעליו של חפץ מסויים, או אם מתעורר ספק בדבר קיומו של חיוב ממון בין אדם לחבירו, תקף הכלל "המוציא מחבירו עליו הראיה" - אין אפשרות לחלץ ממון הנמצא בחזקתו של אדם, ללא הוכחה מוצקה. כלל ממוני מפורסם זה, נמוג ונעלם, משום מה, בהגיענו לספיקות המתגלעים בין האדם לבין רשות ההקדש, ומוטל עלינו להבין זאת למה.

ספק איסור לחומרא: רבינו הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (ליקוטים בסוגיותנו, עיי"ש שהביא ש"כ מהמרי"ט) מסביר, כי כאשר הצדדים לספק הם שני בני אדם, הרי שהנידון שלפנינו הוא ממוני, ואזי הכלל הממוני - "המוציא מחבירו עליו הראיה" - קובע כיצד לנהוג בספק זה. ברם, כאשר אחד הצדדים הנוגעים בדבר הוא "הקדש", אזי, נלווה אל הספק גם הצד האיסורי שמקורו באיסור התורה (במדבר ל"ג) "לא יחל דברו" - כל יפר אדם את נדריו. לפיכך, הנודר להקדש, חייב לקיים את דבריו גם מספק, משום שבספק איסור לא ניתן להקל.

אין אדם מוחזק נגד קונו!: הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד (קובץ שיעורים, קונטרס דברי סופרים סי' ה' אות ב'), פוסע במשעול שונה לחלוטין בבואו להסביר מדוע הכלל "המוציא מחבירו עליו הראיה" אינו מספק די הצורך כדי להותיר את הממון אצל בעליו. כאשר שניים ניצים על ממון, אזי, מי שהממון ברשותו נחשב "מוחזק" בו ביחס לצד שכנגד. אולם, "אין אדם מוחזק נגד קונו"! ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך נורא. לא יתכן שהחזקה בחפץ תעניק לבעליו עדיפות ממונית על בורא השמים והארץ.

בהבדל העצום הפעור בין שני ההסברים השונים כל כך, בולט המקרה הבא. כיצד ננהג במקרה שהיהודי בעל הספק, הלך לעולם שכולו טוב טרם היה סיפק בידו לשלם את חובו המסופק להקדש. הנצווה על יורשיו לשלמו?

ובכן, לדעת הגאון רבי עקיבא איגר, לא ניתן לכרוך עליהם חובה כל שהיא, שהרי האדם שמצווה באיסור הפרת הנדר איננו כאן, היורשים אינם נוחלים את חובותיו של מורישם, וממילא, כל שנותר הוא ספק ממוני בלבד, וה"מוציא מחבירו עליו הראיה" (הגרע"א שם).

אולם, לפי הסברו של רבי אלחנן וסרמן, על היורשים להעביר את החפץ המסופק להקדש, שכן, הטענה שאילצה את המוריש להכריע את הספק לחומרה, נותרה בעינה - אין אדם מוחזק נגד קונו, וגם היורשים אינם רשאים לטעון כי הם מוחזקים בממון ("פירות תאנה"). [כמו כן, נפקא מינה באומר "הרי זה להקדש", והתעורר ספק מה כלול בדבריו, עיי"ש ברע"א].

מדוע בדיני נפשות הולכים אחר הרוב אך לא בדיני ממונות: נסיים נידון יפה זה, בתירוץ נפלא של הגאון רבי אלחנן וסרמן על קושיה מפורסמת. בעל ה"שב שמעתתא"

אשרת שהיה שלי עמדה לפוג, ונותר לי עוד יום אחד בלבד כדי להדריך את הקבוצה, ובעיקר את מגיד השיעור המיועד, בחור מבוגר שזה עתה הכיר את שפת עמו ואת ניבה.

בשעה הנקובה, הם חמקו פנימה, איש איש בתורו, בשקט, בחשאי, שוחחו בלחש, וכאשר המזמנים התקבצו, הדלת ננעלה על מסגר וברית, הגמרות נשלפו ממקום מחבואם, ומגיד השיעור החל לקרוא את הגמרא.

אם אתנסח בעדינות, נאמר כי לא היה להם קל. היה עליהם להתמודד עם לשון הקודש, עם השפה הארמית, עם שפתו של רש"י המתובלת בלעזיים צרפתיים. חלקם הטיבו להתמודד עם הקריאה בחומש, אך כאן, להפתעם, הניקוד 'נעלם', ארמית ועברית התחלפו ביניהם ללא הרף. על דבר אחד הסכימו הכל - שבת זה 'סובוטה'.

השיעור הסתיים. נפרדתי מהם לשלום ויצאתי בדרכי המפותלת לארץ הקודש, כשבלבבי תפילה, שבביקורי הבא אמצא אותם כריאים ושלמים, מחוזקים ואיתנים ביהדותם, באמונתם ובלמודם. **הכל** היה בסדר. חוץ מדבר אחד.

הביקוש היה רב על ההיצע. פתרון ראוי לשמו, לא נראה באופק, אך הכל נתנו את עיניהם באחד המשתתפים. איש לא אמר לו מילה חלילה. אך מארגני השיעור והמשתתפים היותו פעילים, היו דגים רבות בינם לבין עצמם, אם לא היה מן הראוי שיפנה את מקומו לאחר. הוא לא התקדם. השפה לא נקלטה במוחו. דברי הגמרא לא חדרו אליו. מצער ככל שיחא, אלה היו פני הדברים.

כעבור חצי שנה, נסעתי לטיול נוסף בברית המועצות. הזדרזתי לבקר בכל המקומות שבהם ייסדנו שיעורי תורה מחתרתיים, ביניהם גם בשיעור הצפוף. ההתרגשות היתה גדולה, נקל לשער. הם התקדמו יפה מאד, ידיעותיהם התרחבו, ולפעמים הם אפילו הבינו את הגמרא. באמת. לאחר סיום השיעור, אחד המשתתפים לקחני לפניה, ושח בפני את ההתלבטות שהם ניצבים בפניה לגבי השתתפותו של אותו יהודי בשיעור.

אינני יודע מה לומר לך, השבתי לו בכנות, אינני יודע.

רבונו של עולם. מי יכול לענות תשובה על שאלה כזו.

למחרת התעכבתי קמעה, והופעתי במקום הכינוס כחמש דקות לאחר תחילת השיעור. כנסתי אל המקום, ומצאתי את כולם יושבים בצפיפות ומאזינים לדבריו של אחד המשתתפים שדיבר במהירות עצומה, בהתרגשות גדולה. למרות שאני שולט בשפה הרוסית ברמה סבירה, לא הבנתי מדבריו אף לא מילה אחת. הכל היה נשמע לי כמו מילה אחת ארוכה.

עמדי מן הצד, לא רציתי להפריע להם. הוא שילב בדיבורו תנועות ידיים נמרצות, הרים את שרוליו חולצתו, התנשף בכבדות, דפק על השולחן, גילס דו שיח בין שני בריונים אלימים. דרמה אמיתית. את דבריו הוא סיים במשפט מוחץ ודרמטי, כך בכל אופן ניחשתי על פי תגובותיהם הנרגשות מאד של הנאספים, שטפחו על כתיפיו נמרצות, התחבקו אותו, וזקן הנאספים אף נשקו על מצחו.

כשוך ההתרגשות, הם הושיבוני בראשם ופענחו עבורי את שהתרחש לנגד עיני.

הדובר היה אותו יהודי שלא הבין מאומה מן הנלמד. ככל הנראה הוא הבחין בהתלבטות שליוותה את שהותו במקום, והוא החליט לשתף את המשתתפים בשיעור בסיבת נוכחותו במקום, ולהעביר לידיהם את ההחלטה כדת מה לעשות.

לפני שנים, הוא סיפר, ישבתי במסעדה כל שהיא ואכלתי לתומי. לפתע, ללא הודעה מוקדמת, אגב. יצקו לתוך המסעדה, שלפו אקדחים והורו לכל הנוכחים לשכב על הארץ. תוך מספר דקות מצאתי את עצמי כבול באזיקים, מובל בניידת משטרתית לבית המעצר. האמינו לי, לא ידעתי על מה ולמה. לאחר מכן התברר לי, כי באותה מסעדה נכחו מספר אנשים בעלי דעות 'משוחררות' יתר על המידה, והחוקרים ביקשו להוכיח את קשר עם הקבוצה החתרנית. **התחנת**י, בכיתי, צעקתי, הבטחתי ואמרתי, כי אין, לא היה ולא יהיה לי קשר כל שהוא עם אנשי אותה קבוצה. אך מאומה לא הועיל. בוקר צהרים וערב, לילה ויום, היו החוקרים הנוקשים חוזרים על אותו משפט: "אם ישתב

איתם, סימן שאתה מהם". אני חזרתי על טענותי, הם חזרו על טענותיהם, המלוות במכות נמרצות, שהותירו בי סימנים עד היום, ולבסוף נעשיתי בהתאם.

חברי הקריה, הוא פנה אליהם. לאחר פטירתו, כאשר איתיבב בני בית דין של מעלה, ככל הנראה לא אדע לחזור על שורה אחת בגמרא, אולי אפילו לא על משפט אחד. אבל אני אגלה את דושי החבולה, ואומר למלאכי השמים, "אתם רואים, הם לימדו אותי, שאם ישבת איתם, סימן שאתה מהם". רבנו של עולם. באמת לא הבנתי מאומה ממסכת יסבוסה, אבל ישבתי איתם, אני מהם, אני מהם, אני מהם!!!

הכל קמו וחבקוהו, "אין ספק, אתה מאיתנו. לואי שאנחנו גם נהיה איתך"...

הנאספים סביב ספסלו של ר' אליעזר שאפו נשימה עמוקה. אמעשה.

ר' אליעזר מוחה את דמעותיו, כשאני מספר מעשה זה אני חווה אותו כאילו הוא מתרחש זה עתה, הסביר בחוסר עימות, והמשך את דבריו: "בבונה בחרתי את המעשה הזה לסיום מסכת מנחות. למדי הדף היומי מסיימים כעת ללמוד שתי מסכתות העוסקות בענייני קודשים. יתכן שחלק מהלומדים בשיעור שלי לא הבנו את כל הנושאים, לא מן הנמנע שלא עלה בדם לרדת לעומק כל המשגים, אפשר שהם לא הצליחו להבדיל לעצמם די הצורך את החרכים הרבים ואת הפרטים העדינים הכרוכים בסוגיות אלו. אבל אני אומר להם, אחי ורעי! אתם משלנו, מלגיונו של מלך, אתם חלק מקבוצה אדירה חובקת עולם, שמתיישבת בכל יום בצוותא לד אותו דף גמרא. אשריכם ומה טוב חלקכם. הוכחתם את השתוקקותכם למעין החיים, דווקא בתקופה זו, כאשר לעיתים היה נדמה לכם, כי זה היום השני בריציפת שאינכם מבינים את כל השיעור. כעת, עם סיומה של מסכת מנחות, ברצוני לומר לכם, "לואי יהי חלקי מחלקכם!!!!".

לואי.

המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין... או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מומין לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בברק פקס: 03-67-93-05
mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה העורך

פנינים

עליו שעלה לבעלינו בנפשו.

האדם אינו טורח טרחה מרובה כדי להביא קרבן מן הבהמה או מן העוף, עליו לכובשם תחת ידו או לצודם. אולם, מנחה הבאה מן הסוסות, היא תוצאה של מלאכת כפיים קשה, ואף השמן אינו בא מאליה, יש לטפס על האילן, למסוק את הזיתים, לכבוש אותם עד התוצאה המיוחלת. לפיכך, נאמר במנחה (ויקרא ב'א) "ונפש כי תקריב", שהרי בנפשו הביא את קרבנו... ("אזנינו לתורה", שם).

דף קה/ב רש"י ד"ה שמעינן ליה לרש"י... ולא איתפריש לן היכא

גם לא לדעת זו תורה

במספר מקומות לא מבוטל, רש"י טורח לכתוב ללומד, כי אינו יודע פרט זה או אחר מן הנלמד (ראה רשימה בגליון ח"ס"ל לרעק"א, ברכות כהב). אמר "החזון איש" זצ"ל: אין זה סיפור דברים בעלמא. גם זה חלק מהתורה. על הלומד לומר לעצמו תוך כדי לימודו, "זה יודע אני וזאת אינני יודע... ("שיערי אהרן", שו"ע, ח"א).

דף ק"א כל העוסק בתורת חטאת

קרבנות!

על הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל מסופר (ה"הילכות שלמה" ח"א פ"ו הערות 20, 24): "רבינו - הגרש"י אויערבאך זצ"ל - יידקדק להקדים ולבוא כעשר דקות לפני התחלת התפילה, כדי לומר ברכות השחר ופרשת הקרבנות במתינות ובנעימה.

והיה לשואלים שיוהרו על כל פנים באמירת פרשת התמיד ופרשת הקטורת, ואם לא אמרו קודם התפילה - ראוי שיאמרו אחר התפילה. פרשת התמיד, אבל פרשת הקטורת אין צורך להשלים, שהרי כבר אמרו בסיום התפילה.

ודעתו לא היתה נוחה מה שנתרופפו מלומר פרשת הקרבנות, והיה מזרז התלמידים על כך, וכן בבתי ה"ת"ת יש לחנך התלמידים לומר על כל פנים חלק מפרשת הקרבנות".

דף קז/ב האומר הרי עלי

מביא הכל

המשייטת נאמר, כי הוגדר להכניס דברים, עליו

(שער ד', פ"ח) שואל, מדוע בדיני נפשות הולכים אחרי הרוב, אך בדיני ממונות אין הולכים אחרי הרוב, וכי מה הבדל יש בין ממונות לנפשות, הרי האדם מוחזק בגופו לכל הפחות באותה מידה שבה בעל הממון מוחזק בממונו. כיצד, איפוא, נוצר פער שכזה לטובת בעל הממון [עיי"ש בשב שמעתא שביאר, כי דיני ממונות אכן אינם חמורים מדיני נפשות].

אולם, אחר שהתוודענו להסברו של רבי אלחנן, נשמט הבסיס לקושיה זו. אכן כן, בעל הממון מוחזק בממונו כלפי התובעו ממנו, אך האדם אינו מוחזק על גופו כלפי התובעו ממנו, נותן התורה, אשר קבע חיוב מיתה על איסורי תורה מסויימים (קובץ דברי סופרים, שם). [המעיינים שמו בוודאי לב לכך, שהסברו של ר' אלחנן מועיל לגדרי הקדש, אך לא לגדרי צדקה].

דף קט/א הכהנים ששמשו בבית חוניו

לבל יידח ממנו נדח - כהנים מומרים בנשיאת כפיים

תקופת ההשכלה אשר הורידה לשאול תחתית צעירים רבים מבני עמנו, היוותה כר פורה לשאלות הלכתיות שונות שהתעוררו והתגברו בעקבות המצב. במאמר זה נעסוק בכהן הראוי לישא את כפיו על הדוכן, ואגב כך, ניווכח בחרדתם של גדולי הדורות לבל ידח ממנו נידח.

נפתח במשנתנו: "הכהנים ששמשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר". כלומר, כהן שעבד בבית המקדש שהקים הכהן 'חוניו' במצרים [ראה בגמרא את השתלשלות המקרה], אינו רשאי לעבוד בבית המקדש, וקל וחומר שכהן שעבד בבית עבודה זרה, אינו רשאי לעבוד בבית המקדש (רש"י ד"ה "ואין צריך לומר" ורמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט הל' י"ג).

הכל מסכימים, כי האיסור שהוטל על הכהן המומר לשמש בבית המקדש, אינו פג עם חזרתו בתשובה שלימה, כפי שמציין ה"בית יוסף" (או"ח סי' קכ"ח), כי ממשנתנו משמע כן, שהרי היא סותרת ואומרת שכהן זה אינו רשאי לעבוד במקדש, ללא הדגשה כי אם יחזור בתשובה, ישתנה דינו.

אלא, שנחלקו הראשונים, אם שאר דיני הכהונה, מלבד העבודה במקדש, בטלים ממנו, וכגון, שאינו רשאי לעלות לדוכן, וכמו כן שאין חובה לכבדו ראשון בעליה לתורה.

הרמב"ם (הל' תפילה ונשיאת כפים פרק ט"ו הל' ג') פוסק מפורשות: "וכהן שעבד כוכבים בין באונס בין בשגגה אף על פי שעשה תשובה אינו נושא את כפיו לעולם... וכן כהן שהמיר לעכו"ם אף על פי שחזר בו אינו נושא את כפיו לעולם". בעלי התוספות (ד"ה "לא ישמשו")

מביאים בשם ספר הזהיר, כי כהן שהמיר את דתו הרי הוא מחלל את קדושתו וזו אינה חוזרת למעלתה כבראשונה משחזר בתשובה, ולפיכך, אינו נושא את כפיו לעולם. [מובן

מאליו, כי איסורי הכהונה, להטמא למתים ולשאת גרושה, אינם פוקעים ממנו].

כנגדם, סוברים חבר ראשונים, המובאים בטור ובבית יוסף, בהם רש"י (שו"ת סי' ק"ע, הובא בתוס' בסוגיותנו), כי כהן שהמיר את דתו וחזר בתשובה, נושא את כפיו. רש"י מוצא סימוכין לשיטתו במשנתנו האומרת שכהנים אלה לא ישמשו במקדש בירושלים, הרי שלא נדחו משאר תפקידי הכהונה. כמו כן, משנתנו מגדירה כהנים אלו שחזרו בתשובה, כ"בעלי מומים", וכידוע, כהן בעל מום רשאי לישא את כפיו, אלא אם כן הוטל מום בידיו. לפיכך, אין כל עילה למנוע מן המומרים ששבו בתשובה לישא את כפיהם.

נמצאת אתה מרפה ידיהם של בעלי תשובה: רבינו גרשום מאור הגולה (שו"ת סי' ד'), מחזק דברים אלו בטענה, כי אם נמנע מכהנים מומרים לעלות לדוכן "נמצאת אתה מרפה ידיהם של בעלי תשובה. ולא נכון לעשות כן", כמבואר בגמרא (סנהדרין קט"א).

המהר"ם מרוטנבורג (הובא בבית יוסף) מציג מעין פשרה. כהן זה, הוא אומר, אין לדרבנו לעלות לדוכן, אך אם עלה, אין מוחים בו (ע"ע בהגהות מימוניות הל' תפילה פרק ט"ו סי"ק ג').

להלכה, ה"בית יוסף" והב"ח מצדדים לסמוך על רוב הראשונים, ובפרט שיש לפתוח פתח לבעלי תשובה. ה"שולחן ערוך" (שם סעי' ל"ה) פוסק: "מומר לעבודת אלילים לא ישא את כפיו ויש אומרים שאם עשה תשובה, נושא כפיו (וכן עיקר)". בעל ה"כף החיים" (אות ר"ט) כותב, כי למרות שעל פי כללי הפסיקה ב"שולחן ערוך", כאשר הוא פוסק הלכה מסויימת, ולאחריה הוא מביא יש אומרים שחולקים על כך, אין כוונתו להורות כיש אומרים, אלא לציין את שיטתם בלבד, אף על פי כן מקובלנו, שבשעת הדחק יש לסמוך גם על מה שכתב בשם "יש אומרים", והלכה זו נחשבת כשעת הדחק כדי שלא תנעל דלת בפני בעלי תשובה!

הגאון רבי חיים עוזר גראדווינסקי זצ"ל ועוד רבים מגדולי ישראל, התבקשו להביע את דעתם כיצד לנהוג בכהנים שאף על פי שלא המירו את דתם, עלולים להכלל בהגדרת "מומר", עקב הפרה בוטה של מצוות התורה בפרהסיא, באופן הנחשב כמרידה במלכות בורא העולם [נדברי רש"י, חולין ה"א ד"ה "אלא", "חמירה ליה שבת כעבודת כוכבים, דהעובד העובדת כוכבים כופר בקב"ה והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית"].

אי אפשר לכפור בדבר שאינו קיים בתודעה: רבי חיים עוזר זצ"ל (שו"ת "אחיעזר" ח"ד סי' ג') קבע, כי בימינו, רוב הסרים מדרך התורה הרי הם "תינוקות שנשבו", תוך שהוא

מסתמך על דבריו של בעל ה"בנין ציון" (שו"ת, החדשות, תשי"ב כ"ג) המתאר את היהודים המתפללים בבית הכנסת, מקדשים את השבת ואחר כך מחללים אותה. יהודים אלו אינם כופרים במלכות ה', אלא לא זכו מעולם להגיע להכרה עמוקה על תפקידם בעולמנו, ומשכך, כמובן שאינם יכולים לכפור בדבר שאינם מודעים לו [ועיי"ש טעם נוסף].

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סי' ל"ג, עיי"ש) המליץ לנהוג במקרים מעין אלו, באופן זהה לשיטתו של המהר"ם מרוטנבורג הנזכרת לעיל.

דף ק"א כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת

כל העוסק בתורת חטאת, כאילו הקריב חטאת

עם סיום מסכת מנחות מלמדנו הגמרא: "אמר רבי יצחק... כל העוסק בתורת חטאת

כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם". כתב הטור (או"ח סי' א'), כי טוב לומר את פרשת הקרבנות בכל יום, ולאחר אמירת פסוקי הקרבן, יש לומר "יהי רצון" שתתקבל אמירת הפסוקים כאילו הוקרב אותו קרבן [ראה בהרחבה בגליון 224 מאמר "ההקבלה בין אמירת 'קרבנות' להקרבנות קרבנות"].

כפרה לפי שעה: מסוגיות רבות בתלמוד עולה, כי גם מי שאמר בכוונה את פרשיות הקרבנות, לא נפטר בכך מחובת קרבנותיו, ולעתיד לבוא, כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו, עליו להקריבם. אמירת פסוקי הקרבנות, היא כפרה לפי שעה, איפוא, "כאילו הקריב", ובוודאי שאינו נפטר ממה שחייבתו התורה הקדושה (שו"ת "הר צבי", או"ח סי' א', "בני יששכר" מאמרי ראש חודש מאמר ב' אות ח', שו"ת "תורה שלמה" סימן ק"כ, וע"ע "כמוצא שלל רב", פרשת צו). בהקשר לכך, נציין שתי פרפראות נאות שיש בהם כדי להרחיב את הדעת, לרגל סיום מסכת מנחות, העוסקות בדבריו המפורסמים של רבי ישמעאל בן אלישע, שבשבת אחת אירע שהטה את הנר בשוגג והוא רשם בפנקסו: "אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת, לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה" (שבת יב/ב). מדוע הוא לא הסתפק בקריאת פרשת חטאת שבתורה?

אמירת הקרבנות חסרה את מעלת אכילת הכהנים: בעל ה"ישועות יעקב" (או"ח סי' א') כתב בשם קדמונים, כי מאחר שכפרת החטאת נעשית גם על ידי אכילת הכהנים - "כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים" (פסחים נט/ב) - הרי שבאמירת פסוקי החטאת אין משיגים את אותה מעלה שבהקרבת קרבן זה. זו גם הסיבה, הוא מוסיף, שרבי ישמעאל התנדב "חטאת שמנה", כדי להדגיש את העדר האפשרות להשלים את חלקם של הכהנים באמירת פסוקים.

באמירת פסוקי הקרבנות, אין משיגים את מעלת הקרבן המהודר: רבי יצחק שבדרון, בנו של המהרש"ם, מיישב שאלה זו באופן הבא (בהקדמה לשו"ת המהרש"ם ח"ב אות ל"ב). כבר הבאנו מספר פעמים את ההלכה שכתב הרמב"ם (הלי איסורי מזבח פ"א ה"א א'): "מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימין ומובחרין שנאמר תמים יהיה לרצון זו מצות עשה". מעתה, ברור מאליו, כי למרות שאמירת פסוקי הקרבנות נחשבת כהקרבת הקרבנות, אך לעולם לא ניתן להגיע על ידי האמירה למעלת קיום המצווה בהידור בהקרבת קרבן גדול ושמן... זהו שאמר רבי ישמעאל "אביא חטאת שמנה".

עם זאת, ניתן למצוא מעלות באמירת פסוקי הקרבנות על פני הקרבתם. האחת: אדם שמסתפק אם עבר עבירה בשוגג, אינו רשאי להביא קרבן מחמת הספק, אך אדם זה רשאי לומר את פסוקי הקרבנות קרבן החטאת והדבר נחשב לו לכפרה! (שו"ת "הר צבי" שם, עיי"ש שהוכיח כן מן הטור).

באמירת הקרבנות יש כדי להקל על עוונות שבמזיד: את המעלה השניה מחדש הגה"ק בעל ה"בני יששכר" מדינוב ז"ע"א, (בהקדמת ספרו "דרך פיקודים", הקדמה ה' אות ח'), שאמירת סדר הקרבנות יש בה כדי להועיל גם על עוונות שבמזיד! זאת, על פי מה שאמרו חז"ל (תענית כז/א ועוד), שאמר אברהם אבינו: "רבונו של עולם... בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם. אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראין בהן לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ואני מוחל להם על כל עונותיהם". עוון הוא עבירה שנעשתה במזיד. הרי לנו, כי העיסוק בתורת הקרבנות יש בו כדי להקל מעוונות שבמזיד ("כמוצא שלל רב" שם).

הדרך עלך מסכת מנחות, נחזור עליך מסכת מנחות ונעסוק בתורת הקרבנות, כדי לכפר על נפשותנו לפני ה'.

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגידי
שיעור דף היומי
סוכטשוב

**הודעה חשובה
למגידי השיעור
ולומדי הדף היומי**

לרגל התחלת לימוד
מסכת חולין מסדר הדף היומי
הננו שמחים לבשר בזאת
על חלוקת ספרי העזר החשובים
הממחישים את לימוד הגמרא
ע"י תמונות ואיורים
ספר "קיצור שיחת חולין"
או ספר "חיבת התלמוד"

**הספרים יחולקו חינם
לציבור מגידי השיעור**

ציבור הלומדים יוכלו לקבלם במחיר
מסובסד

לפרטים ניתן לפנות למשרדנו
אזור המרכז: 03-6164725
אזור ירושלים: 054-868755
או במוקד "מאורות": 03-6160657

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף רוט** ז"ל
ב"ר אברהם יקותיאל ז"ל
נלב"ע כ"א חשוון תשס"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י הר"ר **משה רוט**
ומשפחתו שיחיו - פ"ת

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה ספרו** ז"ל
ב"ר זלמן ז"ל נלב"ע כ"ג טבת תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם יהושע תפוחי** ז"ל
ב"ר יונה ז"ל נלב"ע כ"ב טבת תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת שפרכר איטה זעפטל ע"ה
בת הר"ר יעקב הלוי ז"ל
נלב"ע כ"ז טבת תשמ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

**בשורה טובה ללומדי הדף היומי
נבאי בתי הכנסת ומגידי השיעורים**

**בימים אלו יוצאים לאור
הגמרות המפוארות
מסכת חולין
בהוצאת
מאורות הדף היומי**

הגמרות מחולקות במחיר מסובסד ללומדי הדף היומי
לפרטים והרשמה נא לפנות למשרדי מאורות: 03-6164725